

horisonten bortom brukets ännu kraftigt bolmande skorstenar. Det visar sig att farhågorna strax ska komma att besannas; en omfattande internationell konjunkturkris på 1970-talet drabbar industrin och får allvarliga effekter för flertalet mindre orter som är beroende av industriell verksamhet, däribland Lesjöfors. För att rädda det som räddas kan av Lesjöfors bruk och samhälle fattar Lars De Geer det drastiska beslutet att avyttra en del av verksamheten till hugade utländska spekulanter. Detta får till följd att familjens faktiska men också symboliska ställning i bruk och samhälle successivt avtar, vilket inte minst blir tydligt när fackanslutna arbetare aktivt börjar motverka disponenten och härigenom bryter det hävdvunna lokala samförståndet mellan brukets ledning och anställda.

När vi i bokens sista kapitel (8) får stifta bekantskap med den tredje disponentgenerationen De Geer på Lesjöfors bruk, Gerard jr, är vi framme i 1980- och 90-talens Lesjöfors. Nu möter vi ett kraftigt marginaliserat bruk i ett kraftigt marginaliserat samhälle som med svårighet minner om det progressiva samhälle som en gång varit; en plats som tycks ha förlorat förmågan att besvärja både sin samtid och framtid. Och vidare, en bruksledning som ersatt sin förlutna roll som samhällsskapare med en ny roll som samhällsbevarande, genom att envist och mot alla odds fortsätta driften av ett bruk i Lesjöfors. Inte heller det lokala bandylaget är befriat från motgångar på senare tid, när de fallit ner från division I till division II. Därmed tycks även den lokala samhörigheten och tillhörigheten möta en osäker framtid i det post-industriella Lesjöfors.

Christer Ericssons bok ger oss värdefulla inblickar i den betydelsen som mindre industrier som Lesjöfors spelat i framväxten av det moderna Sverige. Genom att utgå ifrån ett mikrohistoriskt perspektiv, med fokus på disponenterna De Geers varanden och göranden i lokalsamhället Lesjöfors, påminns vi vidare om hur enskilda individer på ett eller annat sätt kommit att bidra till dessa platsers utformning. Just denna aspekt hade dock boken tjänat på att problematisera något ytterligare, då disponenterna De Geers planer och beslut för bruk och

lokalsamhälle ofta kommit att framställas som utformade efter deras eget huvud, okomplicerat och smidigt genomförda. I synnerhet gäller det för den förste disponenten De Geers avsikter och avgöranden. Som läsare blir man genast nyfiken på eventuella osynliga medverkare, på inre och yttre konflikter samt förhandlingar som kan tänkas ha föregått och påverkat disponenternas lokala förhållningssätt och ageranden? Här vore det även intressant med fler komplexa karaktärsbeskrivningar (likt den som levererats av Gerard De Geer) som möjlig och tacksam förklaringsmodell för de olika disponenternas skiftande planer och beslut gentemot bruk och lokalsamhälle. Invändningarna till trots lyckas författaren väl med sin ambition – att förmedla ett viktigt stycke svensk industrihistoria!

Paul Agnidakis, Uppsala

Karina Ericsson Wärn: *Banbrytande mode. Från korsett och kuvertväska till kortkort*. Atlantis förlag, Stockholm 2014. 184 s., ill. ISBN 978-91-7353-661-5.

Att ge ut böcker på temat mode och trender har blivit allt vanligare under senare år. Men det handlar inte längre bara om att ge goda råd och passande stiltips. Att bevaka sin position inom modevärlden innebär också konsten att kunna skriva böcker. En sådan konst behärskar Karina Ericsson Wärn, som gett ut flera böcker i ämnet. En av de senaste är den lilla vita boken med hårda pärmar och titel i guldkrift: *Banbrytande mode. Från korsett och kuvertväska till kortkort*.

Karina Ericsson skriver inte bara böcker. Hon driver även ett nätmagasin tillsammans med designern Camilla Thulin under rubriker *Oss grantanter emellan*. Och tillsammans med nämnda designer verkar dessa två damer vara orubbat tongivande vad gäller delar av det svenska modesamtalet. Man kan nog påstå att Karina Ericsson Wärn representerar det mogna och kvalitetssäkrade modet. Men sådant kan ju, i enlighet med modets svängningar, plötsligt te

sig helt annorlunda. Fast visst låter den här inledande självbeskrivningen pålitligt tidlös och långsiktig:

Stövletter med rak någorlunda hög klack, pennkjol som slutar strax under knät, opaka strumpbyxor som håller in, underkläder som formar och lyfter, rundringad tröja i tunn merinoull med litet blixtlås i nacken, vid behov en midjeformare. Ja, så där ser min basgarderob ut höst och vinter. Tillbehören består av omsorgsfullt målade röda läppar. I handen en vintageväska från anrikt franskt märke. På näsan glasögon, och det inte bara för syns skull.

En sådan slimmad basgarderob kan kanske te sig förvånande för den modeintresserade. Men jag tycker mig ha läst den här beskrivningen på flera ställen under senare tid. Behovet att förenkla och sortera ut är ett påtagligt kännetecken hos många av oss högpresterande modekonsumenter. Att satsa på kvalitet istället för kvantitet är en trend som är samtida med det s.k. ”snabba modet”. Det är knappast förvånande, och helt rätt i tiden, att bokens författare inleder med en bekännelse som handlar om både glamour, stil och hållbarhet. Tillsammans med rödmålade läppar och dyr vintageväska blir det mesta nästan alldeles rätt.

Den här boken är dock ingen renodlad guide för den som söker stilsmarta modetips. Det finns redan ganska gott om sådana. Med boken *Banbrytande mode* vill Karina Ericsson Wärn föra några av klädernas och accessoarernas berättelser vidare till sina läsare. Om ”precis vartenda plagg och tillbehör går det att berätta en historia”, skriver hon och fortsätter:

För mode är ett språk som ruvar på berättelser om allt från upptäckter av olika slag till politiska konflikter. Och däremellan finns ett galleri av intressanta personligheter, inslag av slump och behov av förnyelse samt sparsamhet.

I det ovanstående gömmer sig en intressant definition av begreppet mode. Att mode är ”ett

språk som ruvar på berättelser” signalerar ett specifikt perspektiv på modets kommunikativa förmåga. Ett sådant perspektiv brukar man hitta i texter som mer eller mindre uttalat utgår från Roland Barthes teorier om mode som språk. Dessa teorier utvecklades under 1950- och 1960-talen och fick ett stort genomslag. Även om Ericsson Wärns bok inte relaterar till mode som vetenskap eller teoretiskt ämne är det tydligt att författaren tar sin utgångspunkt i föreställningen om att mode har ett eget språk. Det är också det som är en av Roland Barthes poänger. Det är inte kläderna i sig som är intressanta utan hur man talar om dem och hur de gestaltas som berättelser eller myter.

I boken *Banbrytande mode* får läsaren möta ett antal spännande berättelser om kläder, accessoarer och designers. Föreställningar och fakta kring sådant som byxor, höga klackar, glasögon, blixtlås, handväskor, korsetter och ryggsäckar presenteras på ett slagfärdigt och personligt sätt i olika fristående kapitel. Historieskrivningen är klädsamt svepande till förmån för mer tvärsäkra påståenden vad gäller smak och stil. Och det är gott om distinktioner. Att skaffa tatuering eller toppar med tryck är pinsamma medelåldersfasoner som författaren inte har så mycket till övers för:

Så, vad gör man då som tonåring i det nya millenniet 2000, när mamma har en topp med kattmotiv samt svanktatuering och pappa går i så snäva jeans att han bakifrån (åtminstone nedtill) ser ut att vara evigt ung? För tonåringen vill faktiskt inte se ut som sina föräldrar, eller ännu värre morfar och mormor (som kanske också har svanktatuering och tajta jeans). Jo, man måste hitta sin egen stil.

Här går alltså 1950-talet i repris, menar Karina Ericsson Wärn, och tonåringen börjar skapa en helt egen stil igen. Den här stilen tar sig, enligt författaren, uttryck i att unga människor köper andrahandskläder. Men förklaringen som boken ger är intressant nog främst funktionell: när man är ung köper man andrahandskläder för att det är billigast. Var den här förklaring-

en är hämtad får läsaren inget svar på. Inte heller var påståendet om att ”det begagnade förknippas med att inte ha råd” och att handla i andrahand är något ”skamligt”. I ljuset av dagens hållbarhetsdiskurs i såväl vardagspraktiker som i det etablerade modesamtalet känns inte en sådan historieskrivning helt uppdaterad. Idag handlar ju ofta den stilsmarra på loppmarknader och i second hand-butiker. Det är också på arenor som dessa man har möjlighet att hitta sin egen personliga och unika stil. Att handla kläder i en butik som exempelvis *Myrorna* behöver inte vara billigare än det snabba modet. Men det kräver lite träning. Modet att lita på sin egen stil är en kompetens att öva upp och man kan t.o.m. behöva lite hjälp. Som Karina Ericsson Wärn ändå så träffande uttrycker det är bäraren själv tvungen att skapa sin stil och ”tvungen att vara sin egen kostymör”.

För den modeintresserade är boken *Banbrytande mode* en lättläst inträdesbiljett till några av de samtida och etablerade modescenerna i Sverige. För den modevetenskapligt intresserade kan några av texterna betraktas som viktiga nyckelscenarier ur modets empiri. Den analytiska verktygsväskan får man dock själv bära med sig.

Cecilia Fredriksson, Lund/Helsingborg

Johannes Westberg: *Att bygga ett skolväsende. Folkskolans förutsättningar och framväxt 1840–1900*. Nordic Academic Press, Lund 2014. 445 s., ill. ISBN 978-91-87675-37-9.

Bokens syfte är att utveckla förståelse för skolväsendets utveckling och dess sammanhang med samhällsutvecklingen i stort. Skolväsendet är inte presenterat som ett resultat av samhällets behov av en allmän folkskola utan som ett resultat av en mängd olika processer inom jordbruksamhället och det framväxande industrisamhället.

Internationell forskning har visat att skolan utvecklades i en kamp mellan olika sociala

grupper i lokalsamhället och inte så mycket på central statlig nivå. Författaren anser att tidigare forskning har begränsats till en eller ett par faktorer som ansetts ha avgörande betydelse för skolväsendets utveckling. För att belysa fler aspekter som inte uppmärksammats väljer författaren att studera bygget av skolhus från planering till en färdig byggnad. Avsikten är inte att fastställa entydighet utan att kartlägga en mångfald av orsaker. Undersökningen behandlar skolhusens markförhållanden, motiven för att bygga en skola, finansieringen, organisationen, arbetskraften och byggnadsmaterialet för att belysa de generella förutsättningarna.

Samtida skolförhållanden i England, USA och Ryssland jämförs med det svenska skolväsendets utveckling. Det sistnämnda har i internationell forskning beskrivits som statsstyrt men det fastslogs redan i 1842 års folkskolestadga att den skulle vara en decentraliserad angelägenhet för kyrksocknarna. Undersökningen omfattar skolorna i Sundsvallsregionens tolv landsbygdsförsamlingar vid tidsperioden för det offentliga skolväsendets framväxt 1840–1900. Sundsvallsregionen är inte representativ för Sverige som helhet men skolväsendet har kännetecknats av stora lokala och regionala variationer.

Författaren betonar att för en ingående beskrivning av en historisk process passar kvalitativa undersökningar bäst. Han har använt material från mer än trettio olika arkivbildare, vilket krävs för att belysa vardagslivets kulturhistoria. Bland materialet återfinns även Nordiska museets uppteckningar. Det viktigaste källmaterialet är skoldistriktens arkivhandlingar.

1800-talets skolhus på landsbygden brukar beskrivas som undermåliga men studien visar att den uppfattningen måste nyanseras. Det är viktigt att ställa dem i relation till landsbygdens övriga bebyggelse som hade samma konstruktion. Det var också en genre att myndighetspersoner beklagade skolhusens brister. Liksom för andra offentliga byggnader upprättades även mönsterritningar för skolhus. Socknen och kommunen kunde dock justera ritningarna och ibland byggdes befintliga byggnader